

УДК [378.147:5](477)»19/20»

М.Е. ПІСОЦЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ УЧНІВ СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УРСР ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

У статті наведено підходи до визначення індивідуалізації навчання. Розкрита сутність нормативних документів, на основі яких здійснюється поступовий розвиток ідеї індивідуалізації навчання в середній школі УРСР у другій половині ХХ ст. Підкреслено, що у досліджуваний період індивідуалізація навчання учнів поступово стає пріоритетним напрямом державної політики в галузі освіти.

Ключові слова: індивідуалізація навчання, середня школа, нормативно-правова база, УРСР, друга половина ХХ ст.

Постановка проблеми. Позитивні соціально-економічні перетворення в країні здатні зробити кваліфіковані, творчі люди, що прагнуть до максимальної реалізації власних можливостей. Тому однією з позицій формування сучасної державної політики в галузі освіти, побудови освітньої системи, конструювання змісту освіти, вибору форм, засобів, методів, характеру діяльності педагогів та учнів є збереження і розвиток індивідуального потенціалу особистості, що вимагає здійснення індивідуалізації навчально-виховного процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній педагогічній науці проблемі індивідуалізації навчання присвячена значна кількість наукових праць, в яких розкриваються різні її аспекти: термінологічне поле індивідуалізації навчання (В. Володько, Т. Годованюк, С. Гончаренко, Г. Селевко, П. Сікорський, М. Скрипник, А. Кірсанов, І. Унт та ін.); мета, протиріччя, закономірності, принципи, структура, умови ефективності індивідуалізації та диференціації навчання (В. Володько, О. Горіна, Н. Жукова, О. Зімовіна, А. Кірсанов, С. Овчаров, М. Прокоф'єва, П. Сікорський, М. Солдатенко, І. Унт та ін.); види, форми індивідуалізації та диференціації навчання (А. Бібік, І. Бутузов, М. Віноградова, В. Володько, І. Зверев, В. Монахов, Н. Ничкало, В. Орлов, І. Осмоловська, П. Сікорський, В. Фірсов, Л. Фрідман, І. Унт, К. Ушаков та інші); розвиток ідеї індивідуалізації навчання в історії української школи в різні часи (Л. Березівська, Л. Бондар, В. Володько, Т. Вожегова, С. Гончаренко, Н. Гупан, Н. Дічек, Л. Дубровська, А. Кірсанов, О. Наливайко, Ю. Олексін, Т. Плахтієнко, О. Сухомлинська, І. Унт та ін.).

Утім, на сьогодні відсутнє цілісне історико-педагогічне дослідження, в якому в обраних хронологічних межах (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) комплексно та системно аналізувалася теорія і практика індивідуалізації навчання студентів природничо-математичних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів. Для порівняння політики держави стосовно середньої та вищої школи необхідним є аналіз нормативно-правового забезпечення індивідуалізації навчання учнів із предметів природничо-математичного циклу середніх навчальних закладів УРСР другої половини ХХ ст., що є **метою** нашої **статті**.

Завдання статті: охарактеризувати нормативно-правові документи, на основі яких відбувалася індивідуалізація навчання учнів із предметів природничо-математичного циклу

середніх навчальних закладів УРСР другої половини ХХ ст.; показати поступову зміну освітньої політики держави в бік відходу від унітарності, створення максимальних умов для обліку індивідуальності особистості в процесі навчання.

Основний виклад матеріалу. Індивідуалізацію навчання в педагогіці розуміють як: організацію навчання, при якій вибір способів, прийомів, темпу навчання обумовлюється індивідуальними особливостями учнів (Г. Селевко, М. Скрипник, Т. Шамова); процес розвитку й формування особистості, що спрямований на індивіда, його індивідуальність як об'єкт цього процесу (В. Володько); педагогічний процес, що створює умови для самореалізації особистості, виявлення (діагностики) і розвитку її творчих можливостей (І. Ісаєв, Т. Васильєва, В. Сластьонін); відокремлення (виділення) учня в процесі навчання для урахування притаманних йому особливостей, реалізації та розвитку його можливостей в учбовій діяльності (Н. Лобко-Лобановська).

З огляду на різні підходи до визначення індивідуалізації навчання, зазначимо, що індивідуалізація: це процес, який спрямований на розвиток індивідуальності; передбачає відокремлення (виділення) учня в процесі навчання для урахування притаманних йому індивідуальних особливостей; потребує певної організації цього процесу (системи індивідуалізованих способів та прийомів взаємообумовлених дій вчителя та учнів на всіх етапах учбової діяльності) [6, с. 25].

Історикографічний пошук свідчить про те, що ідея індивідуалізації навчання в досліджуваній період впроваджувалася поступово, на що впливав, окрім іншого, соціально-економічний та політичний стан країни. Так, перебудова системи народної освіти з початку 50-х років пов'язана з рядом чинників. З іншого боку, продовжується післявоєнне відродження країни, її економіки, науки, освіти. З другого боку, завершується сталінський тоталітарний режим, наслідком якого є Постанова Центрального Комітету «Про педологічні збочення в системі Наркомпросів» від 4 липня 1936 року. На базі цієї Постанови, як підкреслюється в педагогічній пресі середини 50-х років, педагоги «фактично відмовилися від вивчення дітей, від дослідження законів їх фізичного та психічного розвитку, зосередили свою увагу на тому, чого навчати, та ігнорували майже повністю те, як навчаються діти» [8, с. 9]. Першим суттєвим кроком у напрямі актуалізації проблеми індивідуалізації навчання була спільна сесія Академії наук СРСР та Академії медичних наук СРСР у 1950 р. Сесія висунула завдання розкриття фізіологічних механізмів психічної діяльності на основі глибокого вивчення праць академіка І. Павлова. Все це підштовхнуло дослідження людської індивідуальності та пошук шляхів реалізації індивідуального підходу до організації навчання учнів та студентів.

У результаті наслідків Великої Вітчизняної війни в країні початку 50-х років потребує швидкого вирішення проблема забезпечення обов'язкового навчання дітей, починаючи із семирічного віку, поширення середньої освіти серед населення. Дослідженням установленно, що вищі партійні форуми країни (ХІХ, ХХ та ХХІ з'їзди КПРС), що визначали напрям розвитку усіх сфер життя суспільства в СРСР, та Закон «Про зміцнення зв'язку школи із життям та про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» від 24. 12. 1958 р. спрямовують насерйозні інтеграційні, уніфікаційні зміни в структурі середньої освіти, у зв'язку із поетапним переходом від семирічної на всезагальну середню освіту, наданням різних можливостей для отримання середньої освіти, та мова про необхідність індивідуалізації навчання ще прямо не ведеться.

Але велика перерва в навчанні учнів, недостатня навчально-матеріальна база шкіл і недостатня організація педагогічного процесу в 50-ті роки ХХ ст. призвели до низької якості знань багатьох учнів. Так, в наказах Міністерства освіти Української РСР по середній школі за 50-ті роки, в світлі необхідності залучення до навчання всіх дітей шкільного віку, акцентується: на наявності в багатьох школах відсіву й особливо низької успішності учнів; здійсненні заходів для покращання якості знань, попередження неуспішності та другорічництва, організації індивідуальної допомоги в навчанні (наказ № 56 від 11 лютого 1950 року «Про підсумки січневих нарад учителів й завдання відділів народної освіти та шкіл», наказ № 587 від 27 серпня 1952 року «Про підсумки роботи шкіл робітничої та сільської молоді за 1951/52 навчальний рік й завдання на 1952/53 навчальний рік»); необхідності застосування вчителями активних методів роботи з учнями на уроці, які б сприяли розвитку їх са-

мостійного мислення та свідомому сприйняттю навчального матеріалу (наказ № 101 від 12 серпня 1958 року «Про підсумки роботи шкіл Української РСР за 1957/58 навчальний рік й завдання шкіл, відділів народної освіти та інститутів удосконалення кваліфікації вчителів у 1958/59 навчальному році»); слабкому наданні учням індивідуальної допомоги при керуванні самостійною роботою над програмним матеріалом, проведенні консультацій (наказ № 106 від 12 серпня 1959 р. «Про заходи щодо поліпшення роботи вечірніх (змінних, заочних) загальноосвітніх шкіл у зв'язку із перебудовою системи народної освіти». Слід зазначити, що виконання цих заходів передбачає індивідуалізацію навчання, зокрема, невстигаючих учнів та пошук шляхів її здійснення при організації самостійної роботи з учнями.

Цікавим є те, що на сторінках педагогічних видань того часу звертається увага на причини неуспішності та другорядництва учнів, а саме «серйозні недоліки в самому навчальному процесі, в системі та методах навчання» [7, с.6]. Серед таких недоліків називається недооцінка ролі самостійної роботи учнів [7, с. 8] та не завжди уміле поєднання колективної форми роботи з індивідуальним підходом до окремих учнів на уроці [7, с. 10].

У результаті історикографічного пошуку встановлено, що паралельно з життям заходів боротьби із неуспішністю (наказ № 105 від 25 квітня 1962 р. «Про заходи щодо забезпечення повсюдного здійснення загального обов'язкового восьмирічного навчання в Українській РСР у 1962/63 навчальному році»), в контексті поступового переходу до обов'язкової загальної середньої освіти, нормативною базою початку 60-х років педагогічної науки та практики є розвиток здібностей, талантів, удосконалення учбового процесу, урізноманітнення форм і методів навчання. Про це свідчать резолюції й постанови XXII з'їзду партії (жовтень 1961 р.), в яких наголошується створення в країні умов для всебічного гармонійного розвитку особистості, розширення можливостей для розвитку здібностей, обдарувань, талантів, а серед завдань середньої освіти – забезпечення міцного знання основ наук, здібностей і бажань учнів. Це було потужне підґрунтя: для подальшого розвитку проблеми індивідуалізації навчання в різних його видах, формах, при організації навчання обдарованих учнів; для подальшого відкриття шкіл, класів з поглибленим вивченням предметів, факультативів. Так, у 1963 р. розпочинається впровадження програмованого навчання в навчальних закладах Міністерства освіти УРСР. Згідно з наказом № 118 від 15 серпня 1963 р. та Постанови колегії від 15 листопада 1963 р. передбачається створення спеціальних груп у школах, в яких передбачено проведення експериментальної роботи з програмованого навчання [1, с. 3]. А у 1963/1964 навчальному році, відповідно до Постанови Ради Міністрів СРСР від 23 серпня 1963 р. № 905, в порядку досвіду при деяких державних університетах, зокрема при Київському державному університеті, були офіційно організовані спеціалізовані школи-інтернати фізико-математичного та хіміко-біологічного профілів із трирічним терміном навчання. Цікавими в контексті нашого дослідження є директиви XXI-II з'їзду партії (29 березня – 8 квітня 1966 р.). Окрім констатації запровадження в основному загальної середньої освіти для молоді, підвищеної уваги до якості навчання, у директивах вперше на рівні з'їзду партії передбачається широке використання ЕВМ у різних сферах народного господарства, що підштовхує розвиток ідеї індивідуалізації навчання в цьому напрямі. Суттєве значення для розвитку досліджуємої нами проблеми має Постанова ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР від 10 листопада 1966 р. № 874 «Про заходи подальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи», в якій: визначено порядок організації диференційованого навчання – відкриття певної кількості шкіл і класів з поглибленим теоретичним та практичним вивченням у IX – X класах, серед іншого, математики, фізики, хімії, біології [4, с. 221]; ставиться завдання організації факультативів за вибором учнів, починаючи з VII класу середньої школи [3, с. 221]. Тобто у другій половині 60-х років вперше на рівні середньої школи не тільки ставиться питання про необхідність індивідуалізації та диференціації учнів, а законодавчо закріплюється порядок диференційованого навчання. Слід зазначити, що стимулює розвиток ідеї індивідуалізації навчання в певних напрямках й висновок «Про підсумки роботи шкіл УРСР за 1967/68 навчальний рік», затверджений Колегією Міністерства освіти УРСР 30 серпня 1968 р., де звертається увага на необхідність активізації навчального процесу, розвитку мислення учнів, більшого використання проблемного навчання, різноманітних видів самостійної роботи учнів.

Подальший розвиток системи народної освіти відповідно до вимог науково-технічного прогресу, підвищення якості підготовки випускників шляхом використання різних засо-

бів навчання, удосконалення його форм і методів є характерною рисою освіти 70-х років ХХ ст. відповідно до директив ХХІV з'їзду партії (30 березня – 9 квітня 1971 р.), ХХV з'їзду партії (24 лютого – 5 березня 1976 р.) та Постановою Верховної Ради СРСР від 19 липня 1973 р. «Про стан народної освіти і заходи щодо подальшого вдосконалення загальної середньої, професійно-технічної, середньої-спеціальної та вищої освіти в СРСР». Заслугує на увагу те, що конкретно на диференційований підхід до учнів, забезпечення розвитку їх пізнавальних здібностей та інтересів спрямовує діяльність всіх учителів наказ Міністерства освіти УРСР № 33 від 20 лютого 1970 р. «Про поліпшення якості знань учнів з основ наук у школах УРСР». Суттєвим у контексті нашого дослідження є рекомендації Рішення колегії від 19 квітня 1971 року «Про вивчення індивідуальних особливостей учнів» щодо значного поліпшення вивчення індивідуальних особливостей учнів та більш широкого використання наслідків цього вивчення в навчально-виховному процесі [2].

Підкреслимо, що нормативна база середньої освіти УРСР 80-х років ХХ ст. відрізняється від відповідної нормативної бази попередніх років більш чітким спрямуванням на відхід від унітарності, здійснення індивідуалізації навчання. В основних напрямках економічного й соціального розвитку СРСР на 1981–1985 рр. та на період до 1990 р., що прийняв ХХVІ з'їзді КПРС, та в основних напрямках економічного й соціального розвитку СРСР на 1986–1990 рр. та на період до 2000 р., що прийняв ХХVІІ з'їзд партії, передбачається продовження попереднього курсу на підвищення роботи всіх ланок та форм освіти та необхідність більш активного впровадження інформатики й електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес. Удосконалення структури середньої освіти визначається в «Основних напрямках реформи загальноосвітньої та професійної школи» (затверджені Постановою Верховної Ради СРСР 12 квітня 1984 р.), в яких наголошено, що подальше навчання випускників дев'ятих класів буде складатися з урахуванням їх схильностей та здібностей, а учні VII–XI класів зможуть поглиблено вивчати за власним вибором окремі предмети, серед іншого, фізико-математичного та хіміко-біологічного циклів за допомогою факультативів [4, с. 12]. Цікавим в контексті нашого дослідження є те, що Постановою ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР від 12 квітня 1984 р. № 313 «Про подальше вдосконалення загальної середньої освіти молоді та покращання умов роботи загальноосвітньої школи» наголошено на необхідності: покращання психолого-педагогічного вивчення школярів протягом всього періоду навчання, виявлення їх інтересів та схильностей; розробки та введення в систему диференційованої атестації школярів після закінчення неповної середньої школи [4, с. 109]; підняття рівня викладання предметів природничо-математичного циклу; організації в старших класах загальноосвітніх шкіл вивчення основ електронно-обчислювальної техніки [4, с. 108]; виділення певних додаткових годин на тиждень понад типовий навчальний план для факультативних занять з окремих предметів, серед іншого, фізико-математичного та хіміко-біологічного циклів [4, с. 106]. Слід підкреслити, що згідно з наказом від 25. 08.1986 року № 628/ 289/189/147 «Про організацію спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням циклу учбових предметів», в країні організовано спеціалізовані школи з поглибленим теоретичним та практичним вивченням циклу навчальних предметів, серед іншого, фізико-математичного, хіміко-біологічного, агробіологічного профілів. У контексті нашого дослідження суттєве значення мають окреслені Постановою ЦК КПРС «Основні напрямки перебудови вищої та середньої освіти в країні» (Правда, 1987, 21 марта) та матеріали Пленуму ЦК КПРС (17–18 лютого 1988 р.). У першому нормативному документі виділено першочергове завдання – «здійснити рішучий поворот від масового, валового навчання до посилення індивідуального підходу, розвитку творчих здібностей майбутніх спеціалістів» [4, с. 229], для успішної реалізації якого визнано необхідним більш широке використання методів виявлення й розвитку схильностей та здібностей молодих людей [4, с. 231]. Пленум ЦК КПРС запропонував приділяти першорядну увагу розвитку індивідуальних здібностей учнів, розширювати диференційоване навчання відповідно до їх запитів та схильностей, розвивати мережу спеціалізованих шкіл і класів із поглибленим вивченням різних предметів.

Ці запропоновані заходи сприяли розвитку ідеї індивідуалізації навчання в середній школі УРСР початку 90-х років ХХ ст., коли єдина державна система загальної середньої освіти в колишньому розумінні її однаковості та унітарності фактично припинила своє існування. Відхід від унітарності, необхідність урахування індивідуальності особистості в

навчально-виховному процесі вперше простежується в резолюції останнього XXVIII з'їзду КПРС (2-13 липня 1990 р.), що серед основних цілей та принципів політики КПРС в галузі освіти затверджує: гуманістичне призначення освіти; надання реального права на вільний вибір професії та спеціальності відповідно до прагнень і здібностей людини; створення умов для повноцінної освіти молоді за допомогою різних типів навчальних закладів та різноманітних форм й методів навчання. Заслуговує на увагу Рішення колегії Міністерства народної освіти УРСР від 30.01.1991 р. №1/3 «Про роботу органів народної освіти з організації в республіці загальноосвітніх навчальних закладів типу гімназій, ліцеїв», згідно з яким рекомендовано Республіканським педагогічним журналам, газеті «Освіта» широко пропагувати досвід: діяльності навчально-виховних закладів нового типу; диференційованого навчання; роботи з учнями, що виявляють інтерес і нахили до окремих галузей знань, обласним управлінням народної освіти – всіляко підтримувати ініціативу й творчі пошуки педагогічних колективів у запровадженні диференційованого навчання учнів, розвитку їх інтересів та здібностей. А Законом України «Про освіту», що введений в дію Постановою ВР N 1144-XII (1144-12) від 04.06.91, ВВР, 1991, N 34, ст. 452, затверджується, що для розвитку здібностей, обдарувань й талантів дітей створюються профільні класи (з поглибленим вивченням окремих предметів або початкової допрофесійної підготовки), спеціалізовані школи, гімназії, ліцеї, колегіуми, а також різні типи навчально-виховних комплексів, об'єднань (стаття 36) [5, с. 29].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз нормативно-правової бази середньої освіти упродовж 50–90-х років ХХ ст. показав, що розвитку ідеї індивідуалізації навчання у середній школі УРСР сприяло певне законодавче підґрунтя. У досліджуваний період індивідуалізація навчання учнів поступово постає пріоритетним напрямом державної політики в галузі середньої освіти, що закладає основи для її реформування наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. за часів незалежної України. У подальшому планується охарактеризувати етапи розвитку ідеї індивідуалізації навчання студентів природничо-математичних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів України другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Список використаних джерел

1. Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1963. – № 17. – С. 9–10.
2. Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1971. – № 12. – С. 12–13.
3. Народное образование в СССР. Общеобразовательная школа. Сборник документов 1917–1973 гг. / Составители А.А. Абакумов, Н.П. Кузин, Ф.И. Пузырев, Л.Ф. Литвинов. – М.: Педагогика, 1974. – 560 с.
4. Народное образование в СССР: Сборник нормативных актов [специальный научный редактор К.С. Павлуцев; составитель Н.Е. Голубева]. –М.: Юрид. лит., 1987. – 336 с.
5. Нормативно-правові акти про наукову та науково-технічну діяльність у вищих навчальних закладах України (у 2 кн. Кн. 1) / за ред. Ю.І. Горобця та М.І. Панова. – Харків: Право, 2001. – 784 с.
6. Пісоцька М.Е. Індивідуалізація навчання: понятійно-категоріальний аналіз / М.Е. Пісоцька // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць / за загальною редакцією І.Ф. Прокопенка, С.Т. Золотухіної. – Харків: Смуґаста типографія, 2015. – Вип. 50. – С. 19–29.
7. Повысить уровень учебной работы в школе / Советская педагогика. – 1956. – № 5. – С. 3–11.
8. Преодолеть последствия культа личности в педагогике // Советская педагогика. – 1956. – № 9. – С. 3–18.

References

1. The Ministry of Education of the Ukrainian SSR (1963). *Zbirnyk nakaziv ta instruktсий Ministerstva osvity Ukrainy'koi RSR* [Collection of the orders and instructions of the Ministry of Education of the Ukrainian SSR]. Vol. 17, p. 9-10. (In Ukrainian).

2. The Ministry of Education of the Ukrainian SSR (1971). *Zbirnyk nakaziv ta instruksij Ministerstva osvity Ukrainy's'koi RSR* [Collection of the orders and instructions of the Ministry of Education of the Ukrainian SSR]. Vol. 12, p. 12-13. (In Ukrainian).

3. Abakumov, A., Kuzin, N., Puzirev, F., Litvinov, L. (1974). *Narodnoe obrazovanie v SSSR. Obscheobrazovatel'naya shkola. Sbornik dokumentov 1917-1973 gg* [Education in the USSR. Comprehensive school. Collection of Documents 1917-1973 years]. Moscow, Pedagogic sciences Publ., 560p. (In Russian).

4. Pavlishchev, K.S. (Ed.), Golubeva, N.E. (1987). *Narodnoe obrazovanie v SSSR. Obscheobrazovatel'naya shkola. Sbornik normativnih aktov* [Education in the USSR. Comprehensive school. Collection of normative acts]. Special scientific editor K.Pavlishchev, compiler N. Golubeva, Moscow, Jurid. Lit. Publ., 336p. (In Russian).

5. Horobets, Yu.I., Panov, M.I. (Ed.) (2001). *Normatyvno – pravovi akty pro naukovu ta naukovo-tekhnichnu diial'nist' u vyschykh navchal'nykh zakladakh Ukrainy* [Normative-legal acts of scientific and scientific-technical activity in higher educational institutions of Ukraine], In 2 vol., Vol. 1, Kharkiv, Pravo Publ., 784 p. (In Ukrainian).

6. Pisots'ka, M.E. (2015). *Indyvidualizatsiia navchannia: poniatijno-katehorial'nyj analiz* [The individualization of studying: conceptual-categorical analysis]. *Pedahohika ta psykholohiia: zbirnyk naukovykh prats'* [Pedagogics and Psychology: scientific research journal]. Ed. by I.F. Prokopenka, S.T.Zolotukhinoi. Kharkiv, 'Smuhasta typohrafiia' Publ., Vol. 50, p.19-29. (In Ukrainian).

7. (1956) *Povysit' uroven'uchebnojraboty v shkole* / [To raise the level of educational work at school]. *Sovetskaja pedagogika* [Soviet Pedagogy]. Vol 5, p.3-11. (In Russian).

8. 1956. *Preodolet' posledstvija kul'ta lichnosti v pedagogike* [To overcome the consequences of the cult of personality in pedagogy]. *Sovetskaja pedagogika* [Soviet Pedagogy]. No 9, p.3-18. (In Russian).

В статье приведены подходы к определению индивидуализации обучения. Раскрыта сущность нормативных документов, на основе которых осуществляется постепенное развитие идеи индивидуализации обучения в средней школе УССР во второй половине XX в. Подчеркнуто, что в исследуемый период индивидуализация обучения учащихся постепенно становится приоритетным направлением государственной политики в области образования.

Ключевые слова: индивидуализация обучения, средняя школа, нормативно -правовая база, УССР, вторая половина XX в.

The article presents approaches to the definition of individualization of learning. The essence of the normative documents on the basis of which the gradual development of the idea of an individualization of teaching in the secondary school the Ukrainian SSR in the second half of the twentieth century is given. It was stressed that in the analyzed period, the individualization of teaching is becoming a priority of the state policy in the sphere of education.

Key words: individualization of teaching, secondary school, legal and regulatory framework, USSR, the second half of the 20th century.

Одержано 12.01.2016.